

МАХСМА Марія,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
КОЗЛОВ Євген,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Повоєнна відбудова України, забезпечення економічного зростання, досягнення соціального прогресу суспільства потребує зміни підходів до ведення бізнесу. Сьогодні бізнес не може залишатися осторонь вирішення нагальних соціальних та екологічних проблем, він має бути соціально відповідальним. Відповідно, розвиток бізнесу на засадах сталості потребує соціально відповідальних менеджерів, які не тільки добре володіють теорією і практикою управління, але і усвідомлюють важливість дотримання принципів доброчесності, ощадливого ставлення до природних ресурсів та навколишнього середовища, уваги до потреб внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів. У цих умовах завданням майбутніх менеджерів під час навчання в університеті є не тільки опанування професійними компетентностями, (hard skills), але й набуття соціальних навичок (soft skills), однією з найважливіших з них на даному етапі розвитку стає лідерство.

Актуальність розвитку лідерства студентської молоді зумовлена кількома важливими аспектами: по-перше, зростаючою потребою суспільства у лідерах в умовах глобальних викликів війни, політичних, соціальних та економічних трансформацій.

По-друге, посиленням конкуренції на ринку праці, зростаючими вимогами роботодавців щодо розвиненості лідерських якостей керівників і спеціалістів.

По-третє, необхідністю розвитку лідерських якостей для професійного становлення, саморозвитку та самоактуалізації здобувачів вищої освіти.

Метою дослідження є визначення рівень розвиненості лідерських якостей здобувачів вищої освіти та визначення напрямів їх розвитку під час навчання в університеті.

В контексті дослідження розвитку лідерства студентської молоді важливо конкретизувати категорії «Лідерство» та «Лідерські якості». Під лідерством в даному дослідженні ми розуміємо динамічний і багатогранний соціально-психологічний феномен, який проявляється у взаємодії лідера з групою через процеси соціального впливу, мотивації, прийняття рішень та спрямування зусиль групи на досягнення спільних цілей групи. Лідерство проявляється через лідерські якості особистості.

Лідерські якості – сукупність особистісних характеристик, когнітивних, емоційних та поведінкових властивостей, які забезпечують ефективний вплив на інших людей з метою організації та спрямування їхньої діяльності для досягнення спільних цілей.

Слід зауважити, що серед науковців, поки що, не досягнуто згоди, які саме властивості та характеристики особистості включати до складу лідерських якостей. Набір лідерських якостей різниться в залежності від цілей аналізу та інших умов і обставин [1]. Ми зупинилися на кількох важливих, на нашу думку, якостях, якими має володіти лідер [2]. Зокрема, на організаторських та комунікативних схильностях, цілеспрямованості, стресостійкості, резильєнтності та загальній схильності до лідерства, оскільки саме ці якості актуалізуються в сучасних умовах воєнного часу.

Для діагностики зазначених якостей у здобувачів вищої освіти було застосовано декілька методик визначення рівня лідерських якостей. Зокрема, тест Є. Жарікова, Є. Крушельницького на визначення рівня схильності до лідерства «Лідер» [3], Методика КОС-2 [4], Тест на резильєнтність Карен Лапперт [4], Тест на стресостійкість Холмса [5], Раге та тест проєкту Кешер на переважаючі лідерські якості [6].

Емпіричне дослідження сформованості лідерських якостей у студентської молоді здійснювалося у травні 2024 р. зі здобувачами 2-го курсу КНЕУ, на вибірці 45 здобувачів, серед яких 64% – дівчата, і 36 % – юнаки. Вік респондентів 18-20 років.

В ході застосування вище наведених методик, отримано такі результати. За тестом Жарікова Крушельницького визначено, що майже три чверті респондентів мають середній рівень вираженості лідерства. В гендерному розрізі, серед юнаків більша частка здобувачів з високим рівнем вираженості лідерських якостей.

За тестом КОС-2 виявлено, що комунікативні схильності у майже половини здобувачів високо розвинені, ще приблизно така ж частка студентів має середній рівень. В статевому розрізі, у дівчат вищі комунікативні схильності порівняно з юнаками. Високий рівень організаторських схильностей (понад 80%) спостерігається у здобувачів обох статей.

За тестом К. Лапперт понад 50% здобувачів, юнаків і дівчат мають середній рівень резильєнтності згідно тесту.

Щодо стресостійкості, визначеної за тестом Холмса, Раге переважна більшість протестованих здобувачів мають високий та середній її рівень, що спостерігається як серед юнаків так і серед дівчат.

Що стосується переважаючих лідерських якостей, такою виявилася цілеспрямованість, що властиво як для юнаків так і для дівчат.

Отже, узагальнюючи результати дослідження можемо констатувати, що у більшості майбутніх менеджерів ступінь розвиненості лідерських якостей вище середнього рівня. Разом з тим, кожний четвертий опитаний юнак і кожна сьома дівчина, мають слабо виражені лідерські якості, що потребує додаткової роботи з ними щодо розвитку зазначених характеристик.

В цих умовах, подальша робота має бути спрямована на підвищення стресостійкості майбутніх менеджерів, на розвиток у них комунікативних навичок, уміння конструктивно вирішувати конфлікти та на напрацювання інших, не менш важливих лідерських якостей. Як свідчить досвід, ефективними формами розвитку лідерства у студентської молоді є:

- групова тренінгова робота;
- спільна проєктна діяльність;
- інші форми занять, спрямовані на командну взаємодію студентів.

Ці та інші активності можуть бути імplementовані в освітній процес в ході викладання таких освітніх компонент, як менеджмент, менеджмент персоналу, соціальна відповідальність, особистісне лідерство та командоутворення, психологія та інших, відповідно до навчального плану та змісту дисципліни освітньої програми.

Лідерами не завжди народжуються, лідерство можна і потрібно розвивати кожному, хто прагне досягти успіху в управлінській діяльності і особистісному розвитку. І найкращий час і місце для цього – студентські роки в університеті.

Список джерел

1. Мартинюк І. А. Лідерський потенціал студентської молоді. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2019. Т. 10. № 4, С. 85–93.
2. Махсма М. Психодіагностика розвитку лідерських якостей студентської молоді. *Майбутнє психології в умовах сучасної України*. Київ : НУБІП України. 2024. С. 204.
3. Тест на визначення ступеня лідерських якостей «Лідер». URL: <https://docs.google.com/forms/d/1Xkxede25W8qCD1i9qWVh69vxP8zg2j5gn0msxX-kTBu/edit#responses> (дата звернення 11.03.2025).
4. Тест. Оцінка комунікабельності та організаторських схильностей. URL: [Центр розвитку кар'єри та неперервної освіти ВНТУ](#) (дата звернення 11.03.2025).
5. Тест. Психологічна резильєнтність, або тест психічної стійкості Карен Лапперт. URL: <https://onlinetestpad.com/ua/testview/2050473-psikhologichna-rezilientnist-abo-test-psikhichnoi-stijkosti>. (дата звернення 11.03.2025).
6. Тест. Методика стресостійкості та соціальної адаптації Холмса, Page: URL: <https://onlinetestpad.com/ua/testview/94623-metodika-viznachennya-stresost%D1%96jkost%D1%96-ta-soc%D1%96alnoi-adaptac%D1%96i-kholmsa-%D1%96rage> (дата звернення 11.03.2025).
7. Тест. Які лідерські якості у вас переважають. Проєкт Кешер. URL: <https://www.projectkesher.org.ua/news/test-yaki-liders-ki-iaкости-u-vas-perevazhaiut>. (дата звернення 11.03.2025).